НАЦІОНАЛЬНИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Гісь Д.І., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – Бурназова В.В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сценічного мистецтва і культури,
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: український театр, театр війни, російсько-українська війна, театр імені Івана Франка, документальний театр, театр свідчення, театр пам'яті, культурна ідентичність, арттерапія, соціокультурні трансформації, репертуарна політика, національно-ідентифікаційна функція.

Сучасна педагогічна діяльність дедалі виразніше виявляє свою сутність у площині формування духовно-культурної ідентичності студентів, становлення їхньої особистісної цілісності, розвитку етичної відповідальності та творчого потенціалу. У цьому контексті педагогічна харизма постає як інтегративний феномен, що охоплює ціннісно-духовні орієнтири педагога, високий рівень фахової компетентності, комунікативну майстерність та здатність до емпатії, а також спроможність ініціювати емоційний резонанс у взаємодії «викладач – студент».

Зазначений феномен не може бути редукований до природженої обдарованості чи суто індивідуальної властивості особистості. Натомість харизма формується внаслідок цілеспрямованого духовно-ціннісного самовдосконалення педагога, систематичного розширення професійних знань, розвитку емоційного інтелекту та рефлексивного осмислення власної педагогічної практики. Відповідно, харизматичний викладач – це фахівець, здатний органічно інтегрувати теоретичну компетентність, творчу активність, моральну стійкість і психологічну сенситивність із метою цілеспрямованого впливу на формування світогляду та розкриття творчого потенціалу студентів [3].

Різноманітні аспекти функціонування українського театру в умовах російсько-української війни стали предметом наукового осмислення у працях мистецтвознавців, культурологів, істориків та філологів. Аналіз наявної історіографії засвідчує активізацію міждисциплінарних досліджень, пов'язаних із проблематикою українського театрального мистецтва, та вихід наукового дискурсу за межі вузькофахової проблематики історії, теорії і практики сценічного мистецтва. Сьогодні театрознавча проблематика інтегрується до культурологічного, філософського, психологічного та суміжних дискурсів, що відображає загальносвітові тенденції міждисциплінарної відкритості гуманітарного знання.

Український театр, зокрема Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка виявляє активну соціальну позицію, долучаючись до суспільних дискусій, спрямованих на осмислення трагічного досвіду сучасної війни, та формує безпечний публічний простір для колективного емоційного переживання нової соціокультурної реальності.

Окремої уваги заслуговує трансформація творчої діяльності колективів українських театрів від початку повномасштабної фази російсько-української війни. Дослідження охоплюють діяльність театральних інституцій у період лютого-листопада 2022 року та фіксують характерні зміни, проблеми і тенденції їхнього функціонування в екстремальних умовах воєнного часу. Зокрема, у репертуарній політиці квітня-листопада 2022 року простежується звернення театрів до класичних творів та сучасної драматургії, що зумовлено усвідомленням терапевтичного потенціалу театрального мистецтва. Проживання і вербалізація травматичного досвіду засобами сцени розглядається як дієвий інструмент психологічної реабілітації [4]. Відповідно, режисери дедалі частіше звертаються до п'єс, написаних після 24 лютого 2022 року, а також до документального матеріалу як художньої основи нових постановок.

Поняття «театр війни» охоплює розгалужену систему термінів і позначає сукупність сучасних сценічних практик, що звертаються до реальності збройного протистояння, досвіду очевидців та механізмів культурної пам'яті. Зокрема, театр імені Франка документальний театр конституює драматургічну основу з інтерв'ю, архівних матеріалів та задокументованих подій; театр свідчення (witnessing theatre) наголошує на етичній відповідальності публічної артикуляції травматичного досвіду. Театр пам'яті, своєю чергою, зосереджується на комеморативних практиках, збереженні та рефлексивному переосмисленні колективних наративів. У вказаному контексті театр постає як інституційний механізм соціальної та міжпоколінної трансмісії досвіду.

Попри концептуальну близькість, «театр війни» не є ідентичним жодному з названих напрямів, хоча перетинається з кожним із них на рівні художніх стратегій і способів осмислення дійсності. Документальність функціонує як один із можливих інструментів, однак не конституює обов'язкової жанрової ознаки: поряд із вербатімом і практиками свідчення активно застосовуються алегоричні, метафоричні та символічні моделі художньої репрезентації воєнної реальності. Політичний вимір є майже невід'ємною характеристикою таких практик, проте міра його вираженості варіюється від відкритих маніфестаційних форм до інтимної суб'єктивної рефлексії. Пам'ять становить суттєвий, але не вичерпний фокус «театру війни», оскільки зазначений феномен реалізує також функції художнього відгуку на актуальні події, суспільної мобілізації, психологічної реабілітації та публічного рефлексивного дискурсу [2]. У межах цієї широкої концептуальної рамки «театр війни» охоплює й класичні сценічні

форми, що в умовах збройного конфлікту виконують функції культурної тяглості, психологічної стабілізації, ескапізму та відтворення соціальної нормативності.

Перші тижні повномасштабного вторгнення справили руйнівний вплив на культурно-мистецькі процеси в Україні: часткове знищення театральної інфраструктури, вимушена внутрішня міграція та еміграція мистецьких кадрів, загроза фізичній безпеці митців, а також перепрофілювання театральних приміщень на гуманітарні центри та волонтерські майданчики. У цей період суспільного резонансу набуло інтерв'ю на телеканалі «ДІМ» – «Український театр під час війни: нова реальність», – у якому взяли участь режисери Станіслав Мойсеєв і Тамара Трунова, а також актор, режисер та генеральний директор – художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка Євген Нищук. Учасники дискусії висловили міркування щодо стану українського театру в умовах воєнного часу, акцентуючи на зростанні його художньої та арттерапевтичної ролі в суспільстві, посиленні національно-ідентифікаційної функції, а також на значенні театральної інституції як чинника підтримки морального духу громадян, учасника відновлювальних і трансформаційних процесів у країні та інструменту популяризації української культури на міжнародній арені через закордонні гастролі.

У медійному просторі цього періоду набули поширення подкасти та аудіоматеріали на актуальну тематику театрального мистецтва [1]. Зокрема, подкаст «Культур Фіртель» («Театральне мистецтво. Виклики та висновки української культури під час війни»), аудіоінтерв'ю на радіо «Накипіло» («Театральний менеджмент в умовах війни. Наталія Вальтер-Буйнова, Аліна Богданович»), а також матеріали «Radio NV» («Кому треба театр під час війни. Курочкін, Ткачук і Мацарський») засвідчують активне публіцистичне осмислення трансформацій театральної культури.

Отже, Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка в умовах повномасштабної російсько-української війни функціонує як багатовимірний соціокультурний феномен, що виходить далеко за межі суто мистецької інституції. Театр постає одночасно як простір колективного переживання травматичного досвіду, інструмент психологічної реабілітації та арттерапії, осередок збереження національно-культурної ідентичності й чинник підтримки морального духу суспільства.

Трансформація репертуарної політики та художніх стратегій театру після 24 лютого 2022 року відображає загальні тенденції українського театрального мистецтва воєнної доби: активне звернення до сучасної та документальної драматургії, переосмислення класичної спадщини крізь призму воєнного досвіду, посилення комеморативних і терапевтичних функцій сценічного мистецтва. Театр імені Франка органічно інтегрує концептуальні моделі «театру війни» – документальність, свідчення,

пам'ять – зберігаючи водночас функції культурної тяглості та соціальної стабілізації.

Список використаних джерел

1. Бенюк Б.-Г. Український театр в часі війни: публіцистичний та науковий дискурс. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2024. № 4. С. 451–457.
2. Бортнік Ж. І. Між документальним та постдокументальним: вектори пошуків сучасної української драми. *Брехтівський часопис (Brecht-Heft)*. 2023. № 9. С. 57–71.
3. Бурназова В. Феномен харизми викладача у процесі становлення духовно-культурної ідентичності студентів. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2025. Вип. 32. С. 60–71. https://doi.org/10.33989/2226-4051.2025.32.347815
4. Цисельська О. Український театр в умовах російсько-української війни: історіографія питання. *Питання культурології*. 2025. № 46. С. 126–137. https://doi.org/10.31866/2410-1311.46.2025.348534

УДК 792.01:37.013.2
ORCID https://orcid.org/0009-0001-5836-5016

ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОСОБИСТІСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Городенко А.Б., здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Бурназова В. В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сценічного мистецтва і культури
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: театральна педагогіка, творчість, освіта, особистість, педагогічна майстерність, особистісна трансформація.

Театральна педагогіка є сучасним напрямом освітньої діяльності, який поєднує мистецтво театру з навчальним процесом. Вона орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на формування цілісної, творчої та емоційно розвиненої особистості. У сучасних умовах освіти особлива увага приділяється розвитку комунікативних здібностей, креативності та емоційного інтелекту – і саме театральна педагогіка ефективно реалізує ці завдання [1; 6].

Театральна педагогіка виступає як інструмент особистісної трансформації, оскільки впливає на людину комплексно: залучає не лише інтелект, а й емоції, тіло, уяву та досвід. Через участь у театралізованій діяльності людина не просто засвоює інформацію, а проживає її, що значно підсилює ефект навчання та саморозвитку [2].